

ROCZNIK TOMISTYCZNY
6 (2017)

ROCZNIK TOMISTYCZNY
6 (2017)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHE JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY
6 (2017)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelnny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegoc-ki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Marie-Dominique Goutierre, Mieczysław Gogacz, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień, Karolina Ćwik, Paul J. Cornish, Tomasz Pawlikowski, Marie-Dominique Goutierre, Piotr Mazur, Grzegorz Hołub, Andrzej Jonkisz, Marek Prokop

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, (j. francuski), Michał Zembrzuski (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2017

ISSN 2300-1976

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2 05-806 Komorów POLSKA

Druk i dystrybucja:

WYDAWNICTWO von borowiecky

05-250 Radzymin

ul. Korczaka 9E

tel./fax (0 22) 631 43 93,

tel. 0 501 102 977

www.vb.com.pl e-mail: ksiegarnia@vb.com.pl

WYDAWNICTWO
von borowiecky

Spis treści

Od Redakcji.....	11
Corrigenda et addenda.....	12
Artur Andrzejuk Istnienie pierwszym aktem bytu	13

Rozprawy i artykuły

Richard Kalka Structure metaphysique de la relation chez Thomas d'Aquin.....	29
Karolina Ćwik Wpływ wcielenia Słowa na rozumienie wszechmocy Boga w ujęciu św. Tomasza z Akwinu.....	47
Izabella Andrzejuk Kontemplacja i poznanie <i>per raptum</i> . Tomaszowe źródła rozumienia istoty doświadczenia mistycznego.....	59
Michał Zembrzuski Tomaszowy argument „z blokowania” za niematerialnością działań intelektu.....	77
Artur Andrzejuk Struktura bytu w <i>Summa contra Gentiles</i> Tomasza z Akwinu.....	99
Ewa A. Pichola Realizm fenomenologiczny Dietricha von Hildebranda wobec realizmu metafizycznego św. Tomasza z Akwinu.....	121
Izabella Andrzejuk Tomaszowe rozumienie przyjaźni jako <i>amicitia</i> i <i>caritas</i> . Człowiek w relacjach z Bogiem i z drugim człowiekiem.....	133
Marcin Karas Z dziejów arystotelizmu chrześcijańskiego w Polsce. Porównanie kosmologii św. Tomasza z Akwinu i ks. Benedykta Chmielowskiego.....	153
Tomasz Pawlikowski Mistyki i działacz religijny w ujęciu ks. Aleksandra Ułowicza.....	167
Jan Pociąg Relacja materii i ruchu w ujęciu Tadeusza Wojciechowskiego i Alberta Mitterera	189
Kingsley Ch. Ekeocha The method for the discovery of the absolute transcendental properties of being in Mieczysław Albert Krąpiec's metaphysics	207

Sprawozdania i recenzje

Jakub Koška

Sprawozdanie z Sympozjum ku czci św. Tomasza z Akwinu w 743 rocznicę jego śmierci pt. „Tomasz z Akwinu: wczoraj - dziś - jutro” 233

Michał Zembrzuski

Sprawozdanie z sympozjum naukowego „Tomizm konsekwentny” ku czci Profesora Mieczysława Gogacza w dziewięćdziesięciolecie jego urodzin 239

Izabella Andrzejuk

Recenzja: Piotr Stanisław Mazur, *Zarys podstaw filozofii człowieka. Antropologiczne zastosowanie metody separacji*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2016, stron 216 243

Artur Andrzejuk

Filozoficzna etyka z *Summy teologii* (jeszcze raz) po polsku [Recenzja przekładów W. Galewicza] 249

Artur Andrzejuk

Recenzja: Arkadiusz Gudaniec, *U podstaw jedności bytowej człowieka. Studium z metafizyki osoby*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2016, stron 520 261

Artur Andrzejuk

Recenzja: Kazimierz Mikucki, *Tomizm w Polsce po II wojnie światowej*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2015, stron 366 267

Artur Andrzejuk

Recenzja: Ryszard Polak, *Człowiek i moralność w myśli Jacka Woronieckiego OP. Filozoficzne podstawy katolickiej etyki wychowawczej i jej zasady*, Wydawnictwo „von borowiecky”, Warszawa-Radzymin 2017, stron 566 275

Artur Andrzejuk

Recenzja: Paweł M. Świącki, *Teleologia poznania intelektualnego według Tomasza z Akwinu*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2015, stron 216 279

Artur Andrzejuk

Tomizm biblijny [Recenzja dwóch przekładów komentarzy do *Corpus Paulinum*]. 283

Jacek Grzybowski

Analityka i tomizm. Czy możliwości mogą mieć akty? Wokół książki Michała Głowiaki *Możliwości i ich akty. Studium z tomizmu analitycznego* (Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Wrocław 2016, stron 380) 293

Tomasz Pawlikowski

Recenzja: *Logika Marcina Śmigleckiego. Wprowadzenie, przegląd zagadnień, antologia tekstów*, opracowali Roman Darowski SJ i Franciszek Bargieł SJ, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, stron 316 299

Michał Zembrzuski

Recenzja: Aleksander Lisowski, *Transcendentalia jako przejawy aktu istnienia bytu w metafizyce św. Tomasza z Akwinu*, Iota Unum, Warszawa 2015, stron 136 303

Michał Zembrzuski

Recenzja: Edmund Morawiec, *Wybrane filozoficzne koncepcje rozumu ludzkiego i racjonalność*, Wydawnictwo Liber Libri, Warszawa 2014, stron 195 311

Michał Zembrzuski

Recenzja: Piotr Roszak, Jörgen Vijgen, *Reading Sacred Scripture with Thomas Aquinas. Hermeneutical Tools, Theological Quaestiones And New Perspectives*, Brepols 2015, pp. 608 315

Natalia Herold

Recenzja: Stanisław Gałkowski, *Długomyślność. Wprowadzenie do filozofii wychowania*,
Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, stron 328..... 321

Polemiki i dyskusje

Mateusz Penczek

Kilka uwag polemicznych w odpowiedzi na recenzję mojej książki *Wola i intelekt*
w filozofii Tomasza z Akwinu..... 331

Nota o autorach.....345

Table of Contents

Editorial.....	11
Corrigenda et addenda.....	12
Artur Andrzejuk Existence as the first act of being	13

Dissertations and articles

Richard Kalka The metaphysical structure of relation by Thomas Aquinas	29
Karolina Ćwik Influence of Incarnation of the Word of God on understanding God's omnipotence according to St. Thomas Aquinas.....	47
Izabella Andrzejuk Contemplation and cognition <i>per raptum</i> . Thomas's sources of understanding the essence of the mystical experience	59
Michał Zembrzuski Aquinas's impediment argument for the immateriality of the intellect.....	77
Artur Andrzejuk Structure of being in <i>Summa contra Gentiles</i> by Thomas Aquinas	99
Ewa A. Pichola Dietrich von Hildebrand's Phenomenological Realism in Discussion with St. Thomas Aquinas' Metaphysics	121
Izabella Andrzejuk The Thomas Aquinas' Understanding of Friendship as <i>amicitia</i> and <i>caritas</i> . The Man's Relations with God and with other Man.....	133
Marcin Karas From the History of Christian Aristotelianism in Poland. Comparisons of Cosmology St. Thomas Aquinas' and Fr. Benedict Chmielowski.....	153
Tomasz Pawlikowski Mystic and religious activist in the view of Aleksander Usowicz CM	167
Jan Pociąg Albert Mitterer's and Tadeusz Wojciechowski's Concepts of the Interdependence of Matter and Motion	189
Kingsley Ch. Ekeocha The method for the discovery of the absolute transcendental properties of being in Mieczysław Albert Krąpiec's metaphysics	207

Reports and Reviews

Jakub Koška

The Report of the Symposium in Honor of St. Thomas Aquinas, 743th Anniversary of his Death. 'Thomas Aquinas: Yesterday – Today – Tomorrow' 233

Michał Zembrzuski

The Report of the Symposium „Consequential Thomism” Dedicated to Professor Mieczysław Gogacz in the Ninety Years of His Birth 239

Izabella Andrzejuk

Review: Piotr Stanisław Mazur, *Zarys podstaw filozofii człowieka. Antropologiczne zastosowanie metody separacji*, Księgarnia Akademicka, Cracow 2016, pp. 216..... 243

Artur Andrzejuk

Philosophical Ethics in *Summa theologiae* (Once Again) in Polish. [Review of W. Galewicz Translations] 249

Artur Andrzejuk

Review: Arkadiusz Gudaniec, *U podstaw jedności bytowej człowieka. Studium z metafizyki osoby*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2016, pp 520..... 261

Artur Andrzejuk

Review: Kazimierz Mikucki, *Tomizm w Polsce po II wojnie światowej*, Księgarnia Akademicka, Cracow 2015, pp. 366..... 267

Artur Andrzejuk

Review: Ryszard Polak, *Człowiek i moralność w myśli Jacka Woronieckiego OP. Filozoficzne podstawy katolickiej etyki wychowawczej i jej zasady*, Wydawnictwo „von borowiecky”, Warsaw-Radzymin 2017, pp. 566..... 275

..Artur Andrzejuk

Review: Paweł M. Świącki, *Teleologia poznania intelektualnego według Tomasza z Akwinu*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2015, pp. 216..... 279

Artur Andrzejuk

Biblical Thomism. [Review of Commentary in *Corpus Paulinum* Translations] 283

Jacek Grzybowski

Analytic and Thomism. Can potentials have acts? Around Michał Głowala Book *Możliwości i ich akty. Studium z tomizmu analitycznego* (Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe, Breslau 2016, pp. 380)..... 293

Tomasz Pawlikowski

Review: *Logika Marcina Śmigleckiego. Wprowadzenie, przegląd zagadnień, antologia tekstów*, opracowali Roman Darowski SJ i Franciszek Bargieł SJ, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Cracow 2016, pp. 316..... 299

Michał Zembrzuski

Review: Aleksander Lisowski, *Transcendentalia jako przejawy aktu istnienia bytu w metafizyce św. Tomasza z Akwinu*, Iota Unum, Warsaw 2015, pp. 136. 303

Michał Zembrzuski

Review: Edmund Morawiec, *Wybrane filozoficzne koncepcje rozumu ludzkiego i racjonalność*, Wydawnictwo Liber Libri, Warsaw 2014, pp 195..... 311

Michał Zembrzuski

Review: Piotr Roszak, Jörgen Vijgen, *Reading Sacred Scripture with Thomas Aquinas. Hermeneutical Tools, Theological Quaestiones And New Perspectives*, Brepols 2015, pp. 608..... 315

Natalia Herold
Review: Stanisław Gałkowski, *Długomyślność. Wprowadzenie do filozofii wychowania*,
Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Cracow 2016, pp. 328..... 321

Controversy and Discussions

Mateusz Penczek
Some Polemical Remarks in Response to the Review of My Book *Wola i intelekt*
w filozofii Tomasza z Akwinu..... 331

Note about authors..... 345

Recenzja

Arkadiusz Gudaniec, *U podstaw jedności bytowej człowieka. Studium z metafizyki osoby*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2016, stron 520.

Książka Arkadiusza Gudańca, zatytułowana *U podstaw jedności bytowej człowieka. Studium z metafizyki osoby*, dotyczy antropologii filozoficznej, a w niej problemu jedności człowieka. Na tle szerokiej panoramy historycznej, uporządkowanej wszakże przez Autora pod kątem podjętego tematu, ukazuje on komplementarność przedmiotowego i podmiotowego ujmowania człowieka przez filozofów z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, określanych jako „lubelska szkoła filozoficzna”. Własną tezą Autora jest wskazanie na osobowy akt istnienia jako podstawę jedności ludzkiego duchowo-cieleśnego *compositum*.

Obszerna, bo licząca ponad 500 stron formatu B6, rozprawa składa się z dwóch części, z których pierwsza stanowi analizę historyczną problemu jedności człowieka, nazywaną przez Autora – za M.

Krąpcem i S. Kamińskim – „historyzmem” (s. 42). Wyróżnia tu Gudaniec dwa paradygmaty ujmowania jedności człowieka w dziejach filozofii – „angeliczny” i „naturalistyczny”. Pierwszy z nich postrzega jedność bytu ludzkiego w jedności jego ducha, drugi zaś – w jedności natury, pojętej jako przyroda (s. 48), przy czym wyeliminowane zostały koncepcje ściśle dualistyczne, jako „programowo” odmawiające cechy jedności bytowi ludzkiemu (nie wchodzi tu jednak w grę dualizm przypisywany Platonowi, gdyż w platońskim człowieku dusza radykalnie przekraczała ciało, które było jej „więzieniem” – w gruncie rzeczy więc była to ściśle spirytualistyczna koncepcja człowieka). Paradygmat angeliczny reprezentowała religia grecka, Parmenides, Sokrates, Platon, neoplatonizm i patrystyka ze św. Augustynem

na czele. W nowożytności w ten paradygmat wpisuje się Kartezjusz i kartezjańscy filozofowie podmiotu, od empirystów brytyjskich przez Kanta do Hegla, oraz współczesne nurty fenomenologiczne, egzystencjalistyczne i ich pochodne. Paradygmat naturalistyczny zapoczątkowują kosmologowie jońscy wraz z grecką medycyną, atomiści, Arystoteles i arystotelicy, a kolejno stoicyzm, średniowieczny nominalizm i mechanicyzm, renesansowe przyrodoznawstwo, wreszcie nowożytny mechanicyzm (Hobbes) i materializm (La Mettrie). Ewolucjonizm i biologizm wraz z fizykalizmem i filozofią umysłu dopełniają paradygmat naturalistycznego postrzegania jedności człowieka w czasach nam współczesnych.

W części drugiej Gudaniec przeprowadza syntezę przedmiotowego ujęcia człowieka, dokonanego przez Mieczysława A. Krąpca głównie w książce *Ja-człowiek*, oraz ujęcia podmiotowego, przedstawionego przez Karola Wojtyłę w jego studium *Osoba i czyn*. Pierwszy rozdział, noszący podtytuł *Suppositum humanum*, daje przewagę ujęciom podmiotowym, rozdział drugi, opatrzone podtytułem *Compositum humanum*, wyakcentowuje ujęcie przedmiotowe, prowadzące wprost do głównej tezy książki o *esse personale*, jako podstawie jedności bytowej człowieka. Obydwa rozdziały zbudowane są z naprzemiennie występujących analiz Wojtyły i Krąpca, opatrzone autorskim komentarzem i uzupełnieniami. Sam Autor pisze, że „część druga pracy może być widziana dwojako: 1. Od strony metafizyki klasycznej jest ona przedstawieniem koncepcji jedności bytu ludzkiego na bazie

ujęcia św. Tomasza (i Krąpca) z dopełnieniem w postaci analiz fenomenologicznych Wojtyły, poszerzający aspekt podmiotowy; 2. Od strony ujęcia Wojtyły jest natomiast przedstawieniem drogi prowadzącej do ukazania jedności człowieka, która jednak sama domaga się metafizycznego dopełnienia i dopełnienie takie otrzymuje” (s. 432, przypis 14). Trudno nie zgodzić się tu z Autorem; trzeba tylko dodać, że wiele tych „dopełnień” wyszło spod jego pióra.

Omówiona struktura książki jest przejrzysta, podporządkowana treści książki i konsekwentnie prowadzi do celu w postaci wspomnianej już tezy o *esse personale*, jako akcie bytowym osoby ludzkiej, będącym podstawą jej jedności. Wydaje się jednak, że sam tytuł pracy mógłby precyzyjniej określać jej zawartość, skoro główne analizy opierają się właściwie na pracach dwóch przedstawicieli „lubelskiej szkoły filozoficznej” (gdzie Krąpiec jest określony jako jej „wybitny” przedstawiciel, a Wojtyła jako „znaczący” – s. 265). Autor zresztą wyraźnie o tym pisze w wielu miejscach, np. s. 263-265. Gdyby więc w podtytule dookreślono, co wielokrotnie podkreślane jest na kartach książki, że chodzi o opracowanie i rozwijanie dorobku lubelskiej szkoły filozoficznej, wtedy automatycznie uchylony byłby zarzut stosowania „zawężonej sceny” odnośnie do literatury przedmiotu. Tymczasem to, co na pierwszy rzut można zauważyć to całkowita nieobecność w książce myśli i prac Mieczysława Gogacza, który powinien się w niej znaleźć co najmniej z dwóch powodów: już w książce z 1969 roku wyróżnia osobowy akt istnienia oraz wiąże z nim nie tylko jedność bytową

człowieka, ale uważa go za „zapoczątkowujące” byt pryncypium¹. Z tym aktem Gogacz wiąże także podstawowe relacje, będące podstawą wspólnoty². Podobne tezy znajdujemy w książce Arkadiusza Gudańca i czasem przypominają one wyważanie otwartych drzwi. Inna trudność, to pojawiająca się w tytule suggestia tożsamości filozofii człowieka i filozofii osoby. Tymczasem – jak się wydaje – każda z nich niesie nieco inny zespół zagadnień. Owszem, człowiek jest osobą, lecz nie każda osoba jest człowiekiem. Tego odróżnienia brakuje także w pracy, co widać szczególnie we *Wnioskach końcowych* na s. 433-435, gdzie mówi się o Absolutcie, jakby zapominając, że On także jest bytem osobowym.

„Celem przeprowadzonych analiz – pisze Arkadiusz Gudaniec – było dotarcie do zasady jedności i niepowtarzalności (jedyności) człowieka” (s. 433). Należy stwierdzić, że tak postawiony cel pracy – usytuowany w metafizyce pytającej o to, kim jest człowiek, czyli o jego istotę – został na jej kartach w pełni osiągnięty. „Zasadą tą – dopowiada bowiem Autor – jest istnienie osobowe, dzięki któremu osoba jest zarazem realna i jest czymś jednym” (tamże). Trudno też nie zgodzić się z tą konkluzją. A zatem ocena zarówno immanentna, że Autor zrealizował swoje zamierzenia, jak i transcendentna, iż tezy są prawdziwe, argumentacja prawidłowa, a temat doniosły musi wypaść pozytywnie, niezależnie od tego, iż Autor pisze, „że przedstawiona praca jest prezentacją pewnej intuicji, nie stanowi natomiast kompletnego opracowania

problemu” (s. 434). Można to ostatnie zdanie skomentować w taki sposób, że „kompletne” opracowanie problemu jedności bytu ludzkiego – ujęte, tak jak w książce, historycznie i systematycznie – przekraczałoby możliwości pojedynczego badacza, natomiast wydaje się, że w pracy znajdujemy dużo więcej niż tylko „intuicje”, a zacytowane stwierdzenie jest wyrazem autorskiej skromności.

Istnienie osobowe, w ujęciu Gudańca, stanowi w człowieku podstawę jego bytowości (urealnia go), gdyż jest aktem bytowym (s. 431), tym samym wyznacza jedność ludzkiego *compositum* (s. 406), ponadto przejawia się w działaniach człowieka (s. 323), jego rozwoju osobowym (s. 411-416) oraz jego relacjach tworzących wspólnoty (s. 418-420). Są to bardzo rozległe perspektywy, domagające się szeregu doprecyzowań, chociażby związanych z zasadą *operari sequitur esse* lub *bonum sequitur esse*. Chodziłoby o metafizyczne wyjaśnienie „mechanizmu” wyznaczania przez istnienie, będące aktem bytu, działań tego bytu. Wydaje się, że jest to jakiś problem stosunku aktu istnienia i treściowej możliwości bytu ludzkiego. W recenzowanej pracy próby takich wyjaśnień zostały przeprowadzone.

Na docenienie zasługuje też ogromny wysiłek podjęty dla ukazania kompletności przedmiotowych i podmiotowych ujęć człowieka. Jest to ciekawa realizacja postulowanego przez Antoniego B. Stępnia (przywołanego zresztą w tej sprawie na s. 262-263) uzupełnienia ujęć metafizycznych analiza-

---

¹ Zob. M. Gogacz, *Istnieć i poznawać. Notatnik błędów filozoficznych i trudności z kręgu klasycznie pojętej filozofii*, wyd. 2, Warszawa 1976, s.

² Zob. M. Gogacz, *Człowiek i jego relacje (materiały do filozofii człowieka)*, Warszawa 1985.

mi samoświadomego „ja”, nadbudowanych na wewnętrznym doświadczeniu podmiotu. Wybór ujęć Krąpca i Wojtyły do ukazania tego problemu należy więc uznać za słuszny. Pewien niedosyt budzić może jednak to, że w pracy nie do końca uchylone są zastrzeżenia Krąpca do książki *Osoba i czyn*, szczególnie z czasów zaraz po jej opublikowaniu (choć na s. 278 wspomniane są krytyczne opinie Krąpca o ujęciach Wojtyły, lecz pochodzą one z późniejszego okresu i są nieco złagodzone).

Lektura pracy nasuwa też kilka wątpliwości. Pierwsza dotyczy atrakcyjnego – trzeba przyznać – podziału koncepcji jedności człowieka na „angeliczne” i „naturalistyczne”, czy jednak nie lepiej byłoby pozostawić nazwy tych paradygmatów użyte w tytule części pierwszej (s. 39): „anioł”, „zwierzę”? Termin „naturalizm” bowiem nie jest jednoznaczny, ma swoją długą historię i szereg konotacji filozoficznych. Autor wyjaśnia, że chodzi o koncepcję natury jako przyrody (s. 48), ale np. u Arystotelesa można mówić o rozumnej naturze człowieka, a to już przekracza biologiczne jej rozumienie, więc nazywanie ujęć zmierzających do monizmu materialistycznego w koncepcji człowieka „naturalistycznymi” nie jest chyba najszcześniejszym rozwiązaniem.

Wątpliwość druga wiąże się z usytuowaniem w pracy antropologii Arystotelesa – została bowiem ona włączona do grupy ujęć naturalistycznych (s. 175). Na wyjątkowej pozycji – przekraczającej „angelizm” i „naturalizm” – usytuowano ujęcie Tomasza z Akwinu (s. 261). Tymczasem wydaje się, że – przy odpowiednim zinterpretowaniu – na takiej

wyjątkowej pozycji mogłaby się znaleźć także koncepcja Stagiryty (co Autor nawet dopuszcza na s. 159), gdyż stosunek duszy i ciała jest u niego stosunkiem formy i materii w bycie, tworzącym przez ten stosunek byt substancjalny ze wszystkimi jego cechami, także więc jest jednością. Nie deprecjonując pozycji Tomasa, którego – w odniesieniu do teorii człowieka – nazwać by można „konsekwentnym arystotelikiem”, gdyż przez swoją koncepcję jedności duchowo-materialnej uchyla on wiele trudności, wynikających z ujęć Arystotelesa, to jednak podstawy tej koncepcji znajduje u Arystotelesa (oczywiście nie mówię tu o akcie istnienia, który całkowicie zmienia perspektywę metafizyczną człowieka, lecz o samym aspekcie istotowym). Tymczasem Gudaniec skłania się ku aleksandryzującej i arabizującej interpretacji Stagiryty, wyacmentowującej trudności wynikające z jego ujęć. Czy nie jest to jednak interpretacja platonizująca? Czy nie interpretuje poprawniej Arystotelesa sam Tomasz z Akwinu?

Trzecia wątpliwość wiąże się już z zasygnalizowanym w tej recenzji niedostatecznym, jak się wydaje, odróżnieniem filozofii osoby od filozofii człowieka. Autor pisze bowiem, że „zwieńczeniem antropologii, i zarazem potwierdzeniem jej szczególnej więzi z metafizyką, jest ustanowienie osoby, jako substancji bytującej w sobie, paradygmatem bytowości (s. 433) – i dalej – istnienie osobowe objawia w ten sposób jakby swoje podwójne oblicze. Z jednej strony wiąże osobę ze światem poprzez jej konkretność i «fizyczność» (...) – z drugiej (...) objawia swą otwartość na nieskończoność i pełnię istnienia, której przejawem

jest transcendencja osoby” (s. 434). Wszystkie te stwierdzenia są słuszne w odniesieniu do osoby ludzkiej, a nie osoby w ogóle, gdyż nie tylko człowiek jest osobą. Wydaje się, że w książce zabrakło rygorystycznego pilnowania różnicy tych perspektyw.

Wyrażone wątpliwości można potraktować jako pytania w dyskusji; nie umniejszają one w żadnym stopniu pozytywnej oceny książki Arkadiusza Gu-

gańca pt. *U podstaw jedności bytowej człowieka*. Przeciwnie: pomysł Arkadiusza Gudańca na książkę zasługuje na docenienie, jej rozmach budzi podziw, struktura świadczy o opanowaniu bardzo obszernego materiału, tekst jest komunikatywny, napisany z dbałością o formę, tezy są starannie dokumentowane w przypisach, a wprowadzenia do poszczególnych tematów, indeksy i bibliografia dobrze dopełniają całości dzieła.

- 1) *Tomizm polski 1879-1918. Słownik filozofów*, Radzymin 2014;
- 2) *Tomizm polski 1919-1945. Słownik filozofów*, Radzymin 2014;
- 3) *Tomizm polski 1946-1965. Słownik filozofów*, Warszawa-Radzymin 2015,

red. B. Listkowska,
A Andrzejuk

Pierwsza część obejmuje lata 1879-1918 i zawiera omówienia następujących tomistów: Franciszek Gabryl, Marian Morawski, Stefan Pawlicki, Idzi Radziszewski, Henryk Romanowski, Piotr Semenenko i Kazimierz Wais. Druga część Słownika obejmuje lata 1919-1945 i omawia takie postacie jak: Michał Klepacz, Kazimierz Kowalski, Franciszek Kwiatkowski, Czesław Martyniak, Konstanty Józef Michalski, Jan Salamucha, Franciszek Sawicki, Jan Stepa, Antoni Szymański, Jacek Woroniecki, Aleksander Żychliński. Natomiast ostatnia część obejmująca lata 1946-1965 przedstawia następujących filozofów: Stanisław Adamczyk, Wojciech Feliks Bednarski, Józef Maria Bocheński, Piotr Chojnacki, Kazimierz Kłósak, Józef Pastuszka, Jan Piwowarczyk, Paweł Siwek, Stefan Swieżawski, Aleksander Usowicz.

Wydawnictwo von borowiecky - www.vb.com.pl

Nota o Autorach

Artur Andrzejuk – prof. dr hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Sekcją Historii Filozofii. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza.

Izabella Andrzejuk – dr, wykładowca w Wyższej Szkole Stosunków Międzynarodowych i Amerykanistyki oraz Wyższej Szkole Komunikowania Politologii i Stosunków Międzynarodowych. Wielokrotnie wygłaszała wykłady i referaty w Londynie na zaproszenie PUNO, IPAK-u oraz PON UJ (Polskiego Ośrodka Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Londynie). Jest autorką wielu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007).

Karolina Ćwik – mgr, magister teologii, doktorantka w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW. Przygotowuje rozprawę doktorską na temat filozoficznego rozumienia *Verbum Incarnatum* w tekstach św. Tomasza z Akwinu. Laureatka Nagrody im. Prof. Mieczysława Gogacza za pracę magisterską pt. *Przyrodzona i nadprzyrodzona wizja szczęścia w ujęciu św. Tomasza z Akwinu*, która powstała pod kierunkiem ks. dra hab. T. Stępnia. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół metafizyki Akwinaty, relacji wiary i rozumu oraz etyki. Jest członkiem Stowarzyszenia Teologów Moralistów.

Kingsley C. Ekeocha – is a doctoral student of the John Paul II Catholic University of Lublin (KUL). He holds a bachelor's degree in philosophy and theology from the Pontifical Urban University Rome and a master's degree in philosophy from KUL. He is currently researching on realistic cognition with particular reference to the thoughts and works of Mieczysław A. Krąpiec.

Jacek Grzybowski – ks. dr hab., prof. UKSW. Adiunkt na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW i wykładowca na Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie. Autor książek i artykułów naukowych z dziedziny filozofii polityki, filozofii kultury i historii filozofii. W swoich pracach podejmuje problematykę filozoficznych inspiracji i źródeł współczesnych zagadnień kulturowych i cywilizacyjnych. Ostatnio opublikował: *Byt, tożsamość, naród. Próba wyjaśnienia formuły „tożsamość narodowa” w perspektywie metafizyki* (Kęty 2012); *Mysł filozoficznie – myśl politycznie! Analiza i ocena historycznokulturowych rąj filozofii polityki* (redakcja, Warszawa 2013); *Cosmological and philosophical world of Dante Alighieri. The Divine Comedy as a medieval vision of the universe* (Frankfurt am Main 2015);

Natalia Herold – mgr, absolwentka prawa i administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) i Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Interesuje się filozofią klasyczną, a w niej szczególnie etyką i pedagogiką.

Richard Kalka – Ks. dr, Centre de Recherche Philosophique Saint Thomas d'Aquin (Paryż). Obronił rozprawę doktorską na temat statusu ontologicznego relacji międzyosobowych na Uniwersytecie Paryż IV Sorbona. Wykładał filozofię tomistyczną na Uniwersytecie Paryż XII (Creteil) w latach 1981-1985.

Marcin Karas – prof. dr hab., historyk filozofii - pracuje w Zakładzie Filozofii Polskiej Instytutu Filozofii UJ. Prowadzi badania z historii idei i z filozofii średniowiecznej, jest autorem ponad 180 publikacji. Ostatnio zajmuje się głównie kosmologią wczesnonowożytną i filozofią dziejów. Opublikował m. in. książki: *Koncepcja czasu w pismach Williama Ockhama* (Kraków 2003), *Natura i struktura wszechświata w kosmologii św. Tomasza z Akwinu* (Kraków 2007), a także prace: *Z dziejów Kościoła. Ciągłość i zmiana w Kościele rzymskokatolickim w XIX i XX wieku* (Sandomierz 2008), *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X* (Kraków 2008), czy też *Historiozofia Teilharda de Chardin wobec tradycyjnej myśli chrześcijańskiej* (Kraków 2012), liczne artykuły (45) oraz przekłady (43).

Jakub Kośka – ks. mgr, absolwent Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Tytuł magistra uzyskał na Wydziale Teologicznym UMK w Toruniu. W 2013 r. skierowany na studia na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW w Warszawie. Obecnie doktorant w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej. Przygotowuje rozprawę,

w której analizuje dorobek prof. Wiktora Wąsika, ze szczególnym uwzględnieniem jego koncepcji historii filozofii polskiej, a także wpływu arystotelizmu na kształtowanie się polskiej myśli filozoficznej. Uczestniczy w konferencjach, publikował m.in. w „Ateneum Kapłańskim” i „Studiach Pelplińskich”.

Tomasz Pawlikowski – dr hab., prof. Wyższej Szkoły Edukacji Zdrowotnej i Nauk Społecznych w Łodzi, absolwent ATK, doktor UW. Autor czterech książek o tematyce filozoficznej. Ostatnią była monografia *Prawda następstwem istnienia. Problem prawdy w interpretacji św. Tomasza z Akwinu*, Wydawnictwo (Lublin 2013). Ponadto autor jednej książki historycznej, kilkudziesięciu artykułów naukowych, 127 haseł w Powszechnej Encyklopedii Filozofii i 32 w Encyklopedii Filozofii Polskiej, a także ponad 20 pomniejszych publikacji (hasła w Encyklopedii Katolickiej, Wielkiej Encyklopedii PWN, recenzje).

Mateusz Penczek – dr, absolwent psychologii i filozofii na Wydziale Filozoficznym UJ. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofii uzyskał w 2010 r. na Wydziale Filozoficznym UJ na podstawie rozprawy „Wola i intelekt w filozofii Tomasza z Akwinu”. Adiunkt w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Ewa Agnieszka Pichola – mgr, absolwentka Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Obecnie doktorantka, kontynuuje badania w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przygotowuje rozprawę, w której analizuje dorobek Dietricha von Hildebranda z perspektywy obecności wątków modernistycznych w pismach niemieckiego fenomenologa. Interesuje się zagadnieniami z pogranicza metafizyki i psychologii, a dokładnie filozoficznych podstaw koncepcji psychologicznych i antropologicznych aspektów prawdy. Publikuje, uczestniczy w konferencjach, tłumaczy w j. angielskim.

Jan Pociąg – inż., magister teologii. Obronił rozprawę doktorską w Instytucie Filozofii UJ na temat związków filozofii ks. prof. Tadeusza Wojciechowskiego z odkryciami fizyki i biologii dwudziestego wieku (2017). Autor artykułu „Piotra Semenki próba odnowy filozofii klasycznej” (RT 5(2016)). Uczestnik X Międzynarodowego Kongresu Ontologicznego w San Sebastian (2012), gdzie wygłosił referat „The Wave-Corpuscle Duality of Matter and the Nature of the Universe”. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół

aktualizacji tomizmu w oparciu o współczesny obraz świata opracowany przez nauki przyrodnicze. Jest członkiem Sodalicji Świętej Jadwigi Królowej.

Michał Zembrzuski – dr, adiunkt w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Pracę doktorską poświęcił tematyce zmysłów wewnętrznych w koncepcji św. Tomasza z Akwinu. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. W jej ramach w 2012 opublikował autorską monografię zatytułowaną: *Tomasz z Akwinu. Komentarz „O pamięci i przypominaniu”*.